

Notatka z zajęć 5 marca 2012 r.

Le fatiche di Ercole (1958) i *Herkules w Nowym Jorku* (1969).

Dyskusja nad wizerunkiem herosa w kinematografii, cz. I

Notatkę sporządziła Maria Kruhlak.

„Le fatiche di Ercole” – (1958) reż. Pietro Francisci:

Uwagi wstępne:

- gatunek: tzw. filmy *peplum* (znane także pod nazwą „miecza i sandałów”), korzenie gatunku sięgają początków kina, wówczas jeszcze niemego;
- choć na początku nie wrócono tej produkcji sukcesu, amerykański producent filmowy Josef E. Levin wykupił do niej prawa autorskie za 120.000 USD, wyjaśniając, że ten film jest skazany na sukces, jeżeli się go odpowiednio wypromuje. Promocja kosztowała 1.000.000 USD, okazała się znakomitą inwestycją;
- dlaczego *peplum* z Herkulesem zyskało taką popularność?
 - o reakcja na przeszłość – odwołanie do mitologii greckiej jako alternatywa dla faszystowskich produkcji gloryfikujących historię Rzymu;
 - o reakcja na neorealizm – nurt w kinie włoskim rozwijający się w latach 40. i 50. XX wieku, także jako reakcja przeciwko produkcjom faszystowskim; neorealizm jednak przedstawiał najczęściej historie z życia zwykłych ludzi – filmy były przejmujące, dotyczyły poważnych problemów, a widz *peplum* pragnął rozrywki;
 - o eskapizm, a jednocześnie optymizm powojenny – zwłaszcza w kontekście budzącej nadzieję sytuacji politycznej, kulturowej i gospodarczej w powojennej Italii (Plan Marshalla, rozwój FIATa, Vespa, telewizja RAI, *dolce vita*, Włochy w EWG...).

Akcja i bohaterowie:

- o **Herakles** (Steve Reeves – amerykański aktor, mentor „drugiego Herkulesa” – Arnolda Schwarzeneggera, miłośnik koni, przeciwnik doping w sporcie);

- dobrze zbudowany (kult rzeźbienia ciała, zjawisko tzw. *beefcake*);
- mentor i opiekun Jazona;
- motywy stereotypowe: fizycznie atrakcyjny, lubi dobrze zjeść;
- boska natura Heraklesa jest źródłem jego odmienności – czuje się wyobcowany wśród zwykłych śmiertelników (widać to już na początku filmu, w scenie rzutu dyskiem);
- uczy młodego Odysa strzelać z łuku → Herakles nie tylko silny, ale także bystry – analizuje i wyciąga wnioski, by trafić do celu (przy okazji pojawia się nawiązanie do mitu Odysa, który w przyszłości za pomocą łuku odzyska władzę na Itace);
- zostaje obarczony odpowiedzialnością za śmierć Ifitosa, którego zgubiła *hybris*, gdyż lekkomyślnie i bez żadnego wsparcia postanowił pokonać Iwa (Herakles czuje się jednak odpowiedzialny za swego ucznia, za słabszego od siebie);
- wrażliwy na kobiecy urok, ale nie ugania się za kobietami, poważnie traktuje związek z Iole. Skazany na wykonanie prac, udaje się do Sybilli → tam rezygnuje dla Iole z boskości, by móc żyć pełnią życia (**do przemyślenia:** czy nieśmiertelność bogów ogranicza ich zdolność odczuwania miłości? czy człowiek, paradoksalnie dzięki swoim słabościom, właśnie w przeciwieństwie do bogów może kochać prawdziwie?);
- ma poczucie obowiązku, jest odpowiedzialny za misję odnalezienia złotego runa oraz za ludzi towarzyszących Jazonowi w tej wyprawie (w wyprawie biorą udział m.in. następujący herosi: Orfeusz, Kastor i Polluks, Asklepios, a także konstruktor statku – Argos);
- ratuje towarzyszy z opresji, wynosząc ich na swoich ramionach z biesiady u Amazonek-Lemnijek, które chciały zamordować przybyszy (plan został udaremniony dzięki pomysłowości Odysa, który wykorzystał właściwości maku, by zesłać na uczujących sen);
- po przejęciu władzy w Jolkos przez Jazona, Herakles wraz z Iole odpływają w dal na tle zachodzącego słońca.

o **Iole** (Sylva Koscina)

- córka Peliasa (władcy Jolkos), którą Herakles już w pierwszych minutach filmu ratuje z opresji (powstrzymuje rozpędzone konie, nad którymi nie mogła zapanować: kobieta prowadząca rydwan) → stereotypowe prezentowanie siły fizycznej – heros wyrywa drzewo z korzeniami i rzuca je na drogę;
- postać aktywna, jednak w granicach stereotypowej „kobiecej bierności” – prowadziła rydwan, usiłuje także uwolnić Heraklesa po tym, jak Pelias, uruchomiwszy zapadnię, uwięził go w lochach zamku, by osłabić szeregi walczących u boku Jazona, poza tym jednak nie wykazuje inicjatywy;
- piękna, delikatna, stereotypowy obraz kobiety wrażliwej i słabej.

o **Jazon** (Fabrizio Mioni)

- młody chłopak, który musi udowodnić, że jest godny tronu i odzyskać skradzione złote runo (jego ojciec został zamordowany, a władzę w Jolkos sprawuje Pelias – wuj Jazona);
- sam pokonuje smoka (niesamowite efekty specjalne, jak na tamte czasy) – swoisty rytuał inicjacji:
 - dzięki temu Jazon zostaje herosem, jednocześnie nie pozbawiając chwały Heraklesa, który towarzyszył mu w tej wyprawie. Zabieg scenarzysty: w czasie, gdy Jazon walczył ze smokiem, Herakles walczył z plemieniem ludzi-małp – zadanie równie ważne, a jednocześnie pozwoliło Jazonowi na wykazanie się (w klasycznej wersji mitu nie ma ryzyka ewentualnej „konkurencyjności” herosów: Herakles nie dotarł do Kolchidy, porzucając Argonautów po zaginięciu Hylasa);
- rezygnuje z zemsty na zabójcy swego ojca (Peliasie) – posłuszny jego ostatniej woli zapisanej krwią na wewnętrznej stronie złotego runa.

Do jakiej publiczności mógł być skierowany tego typu film? Kampania reklamowa Levina (szerzej na ten temat, vide: http://etheses.nottingham.ac.uk/549/1/Complete_Thesis.pdf):

- o do wyświetlania w kinach samochodowych;
- o do kobiet (romans Herkulesa i Iole, piękne ciała);
- o do środowisk gejowskich (wówczas zostają zauważone jako ważna część publiczności);
- o do małoletniej widowni (przygody, bohaterski czyn młodego Jazona – jego inicjacja);
- o do niższej klasy średniej (wyprawa, podróż);
- o film reklamowane hasłem: **„Gdziekolwiek jesteś, nigdy nie jesteś daleko od Herkulesa!”**; w przeciwieństwie do innych antycznych bohaterów (takich jak np. Ben-Hur), Herkulesa kojarzył każdy, nie trzeba było tłumaczyć, kim on jest.